

„šťastné a veselé hody“, pod kabátem měl ale schovanou vrbovou dynovačku; tu najednou s ušklíbnutím vytáhl a začal ženské šlehat. Dostaly všechny, i hospodyně, Adelka, i babičku šlehl přes faldy, „aby blechy neštípaly“, dodal se smíchem. A jako každý jiný koledník, dostal také pan otec po vajíčku, po jablíčku. „Co hoši, jak jste koledovali?“ ptal se pan otec chlapců. — „To jsou pěkní, jindy se jim nechce s lože, dnes ale sotva jsem vstala, už byli v sednici, aby mně vyšlehali,“ žalovala Barunka a pan otec i chlapci se jí vysmáli. Přišel i pan myslivec dolů dynovat, i Míla i Tomeš, zkrátka nebyl pokoj celý den a děvčata, jak zhlédly chlapce, schovávaly holá ramena pod zástěry.

XIII

Jara skokem přibývalo; lidé pracovali již v polích, nahoře na stráni vyhrávali se ještěrky a hadi, že se jich děti, jdouce na podzámecký vrch fialky a konvalinky hledat, vždy lekly; babička jim ale říkala, že se nemají co bát, že do svatého Jiří žádné zvíře není jedovaté, že se může vzít do ruky, „ale pak, když slunce už vysoko, pak je v nich jed,“ dokládala. Na louce za splavem rozkvítalo buličí očko, pryskyřník, na stráni modraly se podlésky a zlatově leskly se petrklíče. Děti sbíraly mladá lupénka do polívky, kopřivy přinášely housátkům, a kdykoli šla babička do chléva, slibovala Stračce, že už co nejdřív půjde na pastvu. Stromy úprkem obalovaly se listem, komáři vesele hráli ve vzduchu, skřivánek vznášel se vysoko v povětří, děti ho slyšely, ale málokdy malého zpěváčka viděly; také žežulku poslouchávaly a křičely do lesa: „Žežulko, pověz nám, jak dlouho budeme živi?“ Někdy zakukala, někdy se ale na ni Adelka zlobila, že nechce schválně zakukat. Chlapci učili Adelku otloukat

vrbové píšťalky; když pak jí nechtěla píšťalka pískat, dávali vinu, že nedobře při otloukání říkala. „Vy holky neumíte ani píšťalku udělat,“ vysmíval se Jan. — „To není naše věc, ty ale zase neuděláš takovýto klobouček!“ pravila Barunka, ukazujíc bratrům klobouček z olšových listů, okrášlený chudobkami, který byla celý jehlinami sešpendlila. — „Hm, to je kunšt!“ pohodil hlavou chlapec. — „Pro mne ne, ale pro tebe,“ smála se Barunka, jdouc dělat ještě šaty ke kloboučku a tělo panenky z bezové duše. Jan ale položil proutek na koleno, a povídaje Adelce: „Teď poslouvej a dívej se, jak to budu dělat,“ a začínaje otloukat, říkal: „Otloukej se, píšťaličko, nebudeš-li se otloukati, budu na tě žalovati knížeti pánu, a on ti dá ránu, až odletíš ke zlatému žbánu. Huš, huš, huš, vrazím do tě nůž, vrazím do tě kudličku, vyrazím ti dušičku, vrazím do tě zavíráček, budeš zpívat jako ptáček.“ Píšťalka byla otlučena, udělána a pěkně pískala. Vilém ale mínil, že dalece tak pěkně nepíská jako Václavova pasácká; omrzelo ho dělat píšťaly, udělal si z proutku vozík, připráhl se k němu a začal rejdit po louce, a psi za ním. Barunka dávajíc sestře udělanou panenku, povídala: „Na, ale uč se to dělat sama, kdo s tebou bude hrát, až začneme my chodit do školy, budeš tu sama.“ — „Bude tu babička,“ odpovědělo děvče s tváří, v níž bylo vidět, že jí ta samota byla nemilá sice, ale když jí babička zůstane, že jí zůstane všecko. Vtom šel kolem pan mlynář, podáváje Barunce list, pravil: „Běžte s ním k mamince, řekněte, že byl prášek v městě a že mu ho na poště dali.“ — „To je od tatínka!“ zajásaly děti běžíce do stavení. Paní Prošková čtla s radostnou tváří list, dočtouc zvěstovala všem, že přijede tatínek v polovici máje i paní kněžna. „Kolikrát se to ještě vyspíme?“ ptala se Adelka. — „Asi čtyřycetkrát,“ řekla Barunka. — „Oh je, to nebude ještě dlouho,“ mračilo se děvče. — „Víš co,“ radil

Vilém, „já si udělám čtyřicet čárek na dvěře, a vždycky když ráno vstanu, jednu smažu.“ — „To udělej, uběhne ti čas,“ smála se matka.

Pan mlynář šel od splavu a stavil se. Tvář jeho byla starostliva, nešklíbil se ani nemžoural, pikslu držel v ruce, ale netočil jí, jen někdy dvěma prsty uhodil na víčko. „Víte-li, co nového, lidičky?“ pravil vcházeje do sednice. — „Co se stalo?“ ptala se babička i paní jednohlasně vidouce, že není pan otec, jako bývá. — „Máme tu horskou vodu.“ — „Bože rač chránit, aby nebyla náhlá a zlá,“ pravila babička uleknuta. — „Bojím se toho,“ řekl mlynář; „měli jsme po kolik dní už polední větry, nato přišly deště v horách, jak mleči tamodtud přišlí povídají, jsou prý všechny potoky rozvodněné a sních úprkem taje. Bude to letos myslím nekalé. Já jdu nyní rychle domů a uklidíme hned všechno zlému hostu z cesty. Radil bych, abyste se také přichystali, opatrnosti nikdy nezbývá. Odpoledne přijdu se podívat. Dávejte pozor na přibývání vody — vy ale, malá čečetko, nechoďte k vodě,“ doložil pan otec, štípna Adelku do tváři; poté odešel ze stavení. Babička šla se podívat k splavu, po stranách splavu byly hráze stavené z dubových dřevců, mezi nimiž vyrůstalo kapradí. Na stěnách hráze viděla babička, že vody přibylo, nejnížší sazeničky kapradin byly již ve vodě. Kusy dřev, drnu a ratolesti stromů unášel špinavý proud řeky přes splav. Starostlivě vrátila se babička domů. Když šly kry, stalo se mnohdy, že se nastavěly u splavu a proud řeky, struhou se žena, stavení zatopil; vždy býval strach, když začal led pukát, mlynářští chodívali ustavičně na stráži, aby se kde možná nebezpečenství předešlo roztrháním krů stavících se v hory. Ale proti horské povodni nebylo úbrany. Jako na divém koni přihnala se s hor, vzala na cestě vše s sebou, co se jí v cestu stavilo, roztrhala hráz a břehy, vy-

vrátila stromy i stavení, a to vše v takovém kvapu, že se lidé ani vzpamatovat nemohli. Proto také babička, zkušená toho, jak domů přišla, hned radila, aby se děly přípravy k odklizení věcí ze sednic na hůru, což se také hned dělo. Mezitím přišel pan myslivec, který jda z lesa okolo píly byl již slyšel, že přichází velká voda, a stoupání řeky pozoroval. „Ty děti by vám jen překážely, a když by zle přišlo, co s nimi, já je vezmu s sebou nahoru,“ pravil a hospodyně byly jeho nabídnutí rády. Odnášelo se, uklízelo, drůbež se odstěhovala na stráň, Stračka se odvedla k myslivcovům. „A vy jděte nyní za dětmi, aby ta paní neměla vše na starosti,“ pravila babička dceři a Bětce, když bylo vše uspořádáno, „já tu s Voršou zůstanu. Přijde-li voda do stavení, vylezeme na hůru, a tak zle snad dá pánbůh nebude, aby nás vzala i se stavením; není sem tak spádno jako ke mlýnu, ti chudáci jsou hůře na tom.“ Paní Prošková nechtěla dlouho přivolit, aby tam matka zůstala, ale když si říci nedala, musela jít. „Aby vám psi nezaběhli,“ upozornila odcházejíc ze stavení. — „Neboj se o to, ti vědí dobře, kde ochrany hledat, ti se nás nespustí.“ Vskutku také chodil Sultán i Tyrl v patách za babičkou, a když si sedla s vřetánkem k oknu, z něhož bylo vidět na řeku, lehli k jejím nohám; Vorša, zvyklá jsouc na ustavičné šukání, mytí a smežčení, dala se do poklizení prázdných chlívků, aby něco dělala, nepomyslí, že za hodinu snad vodou a bahnem naplněny budou.

Smrklo se, vody víc a více přibývalo, sotva již koryto struhy postačovalo; louka za splavem byla již pod vodou, a kde tomu vrboví nepřekáželo, viděla babička z okna, ačkoliv stavení nízko leželo a břeh řeky vysoký byl, kolísání se vln. Odložila vřetánko, sepjala ruce a začala se modlit. Vorša přišla také do sednice. „Voda hučí, až je člověku ouzko poslouchat; zvěř jako by cítila,

že se něco bude dít, je schována, ani vrabce není vidět,“ povídala, oprašujíc u oken lavici. Vtom se ozval koňský dusot, po silnici od splavu pádil jezdec; u stavení zarazil a křikna: „Chraňte se, lidé, voda jde!“ pádil jedním cválem podél břehu ke mlýnu, ode mlýnu k městečku. „Pánbůh s námi, nahoře je zle, poslali věštbu,“ pravila babička, zblednouc. Než ale přece Vorše domlouvala, aby se nebála; šla ještě jednou podívat se, zdali vše v bezpečí a voda se ještě nevytlívá. Zastihla u řeky pana otce. Měl vysoké boty nad kolena a ukazoval babičce, že již z řeky se vylívá i ze struhy. Přišel také Míla a Kudrna nabídnout se babičce k pomůcce, by sama v stavení zůstat nemusela; babička ale poslala Kudrnu domů. „Vy máte děti, kdyby Pánbůh dopustil neštěstí, dělala bych si z toho svědomí. Má-li kdo s námi zůstat, ať zůstane Jakub, jemu se to lépe přisluší; a v hospodě ho nepotřebujou, tam není strachu, leda by se jim voda do chlíva dostala.“ Rozešli se. Do půlnoci bylo již stavení obklopeno vodou. Po žernovské stráni chodili lidé se světly; pan myslivec přišel také k stavení na stráň, a věda, že babička sotva spát bude, volal a hvízdal, chtě se dovědět, jak je. Jakub se mu ozval z okna ze sednice, že bdí, aby se paní Prošková o matku nestarala, načež pan myslivec odešel. Ráno bylo vidět teprv, že je celé údolí jedno jezero. V sednici museli chodit již po prknech a Míla stíží jen se dostal na stráň k drůbeži, voda se takovou prudkostí hnala přes cestu, že mu div nohy nepodrazila. Mezi dnem přišli se všickni z myslivny podívat dolů. Děti vidouce stavení ve vodě a babičku chodit v sednici po prknech, pustily se na stráni do takového pláče a křiku, že sotva k upokojení byly. Psi se dívali z vikýře, a když na ně Jan volal, štěkali a vyli a rádi byli by dolů skočili, kdyby je Míla byl nedržel. Kudrna přišel, vypravoval, jaká spousta dál dole. Ve Žličí že vzala voda

dvě stavení, v jednom že byla stará žena, která nechtíc poslechnout volání posla, aby se vystěhovala, otálela, až bylo pozdě. Mosty, lávky, stromy že bere voda, zkrátka vše, co jí v cestě leží. Ve mlýně že již jsou v hořejších sednicích. Kristla se přišla podívat, mohla-li by zatopeným přinést něco teplého k jídlu, ale nebylo možná, a když smělý Míla přece k ní přebrodit se snažil, sama ho prosila, aby zůstal, kde je. Dva dni trval ten strach; třetí den teprv začala voda opadávat. Jak se divily děti, když se z myslivny vrátily; zahrádka byla zaplavena, v sadě bylo vysoko nánosy, místami hluboké výmoky, vrby a olše byly do polovice obaleny bahnem. Lávka strhaná, chlívky podemleté, psí boudy odnešené. Chlapci šli s Adelkou podívat se za stavení. Měli tam sazené stromky, které si byli před rokem z lesa přinesli a jež babička jim zasadila, břízy děvčatům, chlapcům jedle. Stály tam beze škody. Pod hruškou byli si vystavěli malinkou chaloupku, udělali u ní zahrádku a plot, stroužku a na ní mlýnky, které se točily, když přšelo a stroužky se vodou naplnily. Byla tam i pícka, do níž dávala Adelka koláče a buchty z hlíny uplácené. Po celé malé živnosti nebylo ale ani památky. „Dětiny!“ usmála se babička slyšíc, jak toho litují; „jak by mohla obstát vaše hračka před proudem rozkaceného živlu, který stovkové stromy a pevné domy vyvracel.“

Za krátký čas vysušilo slunce pole, luka i cesty, vítr roznosl nánosy, tráva svěžeji ještě se zelenala, škoda se všecka napravila a málo zůstalo památek zhoubné povodně; jen lidé si o ní dlouho povídali. Vlastovičky zase přilítly; děti s radostí je vítaly, těšily se již, že brzičko přijde pan Beyer a po něm otec že přijede. Byl večer filipojakubský. Babička, když byla tříkrálovou křídou na všecky dvěře — zvenku u stavení, u chlívku a kurníku — tři kříže udělala, šla s dětmi na zámecký holý

vrch. Chlapci nesli na ramenou stará košťata. Na vrchu byla již Kristla, Míla, všecka chasa ze dvora, ze mlýna, také Mančinka. Václav Kudrnův s bratry pomáhal Mílovi smolit košťata a ostatní rovnali do hranice dřeva a chvoj k pálení ohně. Noc byla krásná; teplý větřík vlnil zelenou osivu a roznášel vůni květin z parku a z květoucího sadu po celém vrchu. Z lesa ozývalo se houkání sovy, na vysokém topole u silnice štěbetal kos a z křoví v parku zanášely se líbezné zvuky slavíkovy písně až nahoru. Tu najednou vyšlehl plamen na Žlickém kopci, v okamžení nato na Žernovském vrchu, a po stráních začaly se míhat a skákat plameny větší menší. A dále na vrchách náchodských, novoměstských vzplanuly ohně, tancovaly světla. Také Míla rozžal smolou napuštěné koště, hodě ho do hranice, která v malé chvíli vzplanula. Chasa začala výskat, každý uchwátit nasmolené koště, zapálil, a jak vysoko mohl, do povětří vymrštil, křiče: „Leť, čarodějnice, leť!“ Pak seřadili se a začali s hořícími pochodněmi tance provádět, děvčata však držíce se za ruce a zpívajíce točily se kolem hořící hranice; když spadovala, rozházely oheň a začaly přeseň skákat, jak která daleko mohla.

„Dívejte se, tahle stará čarodějnice musí nejvýše vyletět!“ zvolal Míla, a popadna pometlo, tak prudce jím vyhodil, že v letu až zafičelo, vysoko vyletělo a skoro k zelenému osení zaletělo, kde stáli diváci. — „Ta prská!“ smála se chasa, běžíc pro praskající nasmolené pometlo. Chlapci tleskali pochvalu. Také ze Žernovského i Žlického vrchu ozýval se výskot, smích a zpěv. Okolo rudého ohně kmitaly se v divém kolování postavy jako fantastické; chvíli po chvíli z jejich středu diblík do výše vyletěl, zatřásl v povětří ohnivou palicí, až tisíce jisker spršelo, a zase dolů padal při jáсотu lidstva. „Hlele, ta vysoko letěla!“ zvolala Mančinka, ukazujíc prstem na

Žernovský vrch. Jedna z žen jí ale ruku dolů stáhla napomínajíc, aby neukazovala na čarodějnice, že by jí mohla pustit některá střelu do prstu.

Bylo již pozdě, když se vracela babička s dětmi domů. „Babičko, neslyšíte nic?“ šeptala Barunka, zastavíc babičku uprostřed květoucího sadu, blíže stavení, „jako by něco šumělo.“ — „Nic to není, větřík zahrává listím,“ odpovíděla stařenka, doložíc: „Ten větřík dobře dělá.“ — „Proč dobře?“ — „Protože stromy k sobě sklání. Říká se, když stromy ve květu se líbají a objímají, že bude hojná úroda.“ — „Oh babičko, to je škoda, teď když začnou třesně, jahody, když tu bude veselo, musíme sedět celý den ve škole,“ smutně řekl Jan. — „To jinak nejde, hochu, vždy doma nemůžeš být, ani vždy hrát. Nyní vám nastanou jiné starosti a jiné radosti.“ — „I já ráda budu chodit do školy,“ pravila Barunka, „jen po vás, babičko, se mi bude stýskat, že celý den vidět se nebudem!“ — „I mně budete chybět, milé děti, ale což je to všecko platno, stromek kvete, dítě roste; odkvétá strom, ovoce odpadne, odroste dítě, rodičům odběhne. Tak to Bůh chce. Dokud je strom zdrav, dává užitek, když pak uschne, porazí ho, dají na oheň, boží oheň ho stráví, popelem zmrví se zem, na níž vyrůstají zase jiné stromky. Také babička vaše úkol svůj dopřede a uložíte ji k věčnému spánku,“ polohlasitě dodala stařenka. V křoví u zahrádky slavík začal zpívat; děti říkaly, že to jejich slavíček, poněvadž každý rok do křoví u zahrádky přiletěl a hnízdo si tam stavěl. Od splavu zaznívala smutná melodie ukolíbavky Viktorčiny. Děti chtěly ještě zůstat venku, babička ale nutila domů: „Víte, že zejtra už nastane škola a časné vstávání, pojdte spat, ať se matka nehněvá,“ pravila, pobízejíc jednoho po druhém přes práh.

Ráno při snídání kázala matka dětem, vyjmouc Adelu, která ještě spala, jak se mají učit, pana učitele po-

slouchat, na cestě jak mají slušně se chovat, dávala jim samé dobré naučení, až bylo dětem do pláče. Babička chystala jim potravu. „Tu máte každý svoji porci,“ pravila, kladouc na stůl tři velikánské krajíce chleba, „tu máte každý kudličku, co jsem vám schovávala; vidíš, Jeníčku, ty bys ji byl dávno ztratil a nyní neměl bys čím chleba ukrojit,“ řekla, vytahujíc z kapsáře tři kudličky s červenými střenkami. Pak udělala do každého krajíce jamku, nacpala do ní másla, přikryla ji vydlábnutou střídou a položila jeden krajíc do rohožové mošinky Barunce, druhé dva do kožených kabelí chlapcům. K chlebu přidala ale ještě sušeného ovoce. Nasnídavše se, vydaly se děti na cestu. „Jděte tedy s Kristem Pánem a nezapomeňte, co jsem vám řekla,“ napomínala matka ještě na prahu. Děti líbaly matce ruku a oči se jim zalily. Babička nedávala jim sbohem, ona je vyprovázela přes sad a Sultán s Tyrlem běželi též s sebou. „Poslechněte, chlapci, Barunku, když vás napomene, ona je starší z vás,“ kázala babička; „nevyvádějte na cestě žádné takové skotáctví, až byste si ublížili. Ve škole nesedte nadarmo, sice toho budete jednou litovat. Každého slušně pozdravte; vozům a koňům se vyhněte. Ty, Vilímku, neobjímej kdekterého psa, některý je zlý, kousl by tě. Nelezte k vodě a uhrátí nepíte. Ty, Jeníku, nesněž chléb před časem a pak na ostatních nemámi. Nyní jděte s Pánembohem, navečír vám přijdem s Adalkou naproti.“ — „Ale babičko, nezapomeňte nechat nám oběd a ode všeho, co budete mít,“ prosil Jan. — „I jdi bloudku, bo dejť bychom zapomněli,“ usmála se babička. Pak požehnala děti křížkem a již chtěly jít, tu ještě vzpomněla na něco. „Kdyby měla přijít bouřka, myslím ale že nepřijde, tedy nebojte se, jděte tiše svou cestou, modlete se, ale nestavte se pod strom, neboť do stromů rád hrom bije, rozumíte?“ — „Rozumíme, babičko, tatínek nám

to také jednou povídal.“ — „No tedy jděte s Pánem-bohem a vyřidte panu učiteli pozdravení.“ Nato se babička rychle obrátila, aby neviděly děti slze, které se jí mimovolně do očí draly. Psi obskakovali děti velikými skoky myslíce, že půjdou s sebou na procházku, ale Jan pověděl jim, kam jde cesta, žena je nazpět. Na babiččino zavolání vrátili se k ní, ale ohlídli se několikrát, jestli je přece některý nezavolá. Také babička se ohlížela, a teprv když viděla, že děti už za mostek zacházejí, kde na ně Mančinka již čekala, kráčela bez přítrže domů. Byla celý den jaksi zamyšlená, chodila po stavení, jak by někoho hledala. Sotva kukačka v sednici odkukala čtvrtou hodinu, vzala vřetánko pod paždí a pravila Adelce: „Pojď, děvečko, půjdeme školáčkům naproti; počkáme na ně u mlýna.“ Šly. U statue pod lipami seděla panímáma, pan otec a několik mlečů tam stálo. „Jdete naproti chase, vidíte?“ volala panímáma zdaleka; „také čekáme na naši Manču. Posadte se mezi nás, babičko!“ Babička sedla.

„Co máte nového?“ ptala se pana otce a ostatních. — „Právě tu vypravuju, že musí chasa ten týden k odvodu,“ ozval se jeden z mlečů. — „No, potěš je Pánbůh,“ pravila babička. — „Ba, milá babičko, bude to zase nářku dost; myslím, že je v Mílovi malá duše,“ řekla panímáma. — „Tak to bývá, když je člověk k světu podoben,“ ušklíbl se pan otec, mžouraje okem; „kdyby toho u Míly nebylo, byl by vojny svoboden, ale ta šlakovitá žehravost rychtářovic Lucie a zlost správčovic slečinky mu posvítily.“ — „Snad to otec jeho spraví,“ mínila babička, „na to alespoň Jakub doufal, když mu o vánocích pan správce službu odřekl.“ — „Inu,“ začal jeden z mlečů, „on by starý Míla jednu nebo dvě stovky za to dal.“ — „Dvě stovky, milá brachu, je ještě málo,“ řekl pan otec, „a tolik Míla dát nemůže, živnost není velká a kolik dětí na ní.“

Nejlíp by si ovšem pomohl, kdyby rychtářovic Lucii chtěl, ale proti gustu žádný disputát. Já vím, jestli bude muset Míla jít k odvodu a bude mít ještě na vybranou, že raději bude vojákem, nežli by rychtářovým synem byl.“ — „Inu, bič jako bič,“ hodil hlavou jeden z mlečů, „kdo Lucii dostane, nemusí říci ‚Bože mne netrestej‘, ten bude trestán dost.“ — „Mně je nejlítěji toho děvčete Kristly,“ pravila babička, „ta bude dělat!“ — „Což děvče,“ zamžoural pan otec, „popláče, poheká a dost; Jakubovi bude hůř!“ — „Toť je jisto, kdo není *rád* vojákem, těžko přivyká, ale konečně by přece přivykl, jako každý jiný. Víím já dobře, pane otče, jak to chodí; nebožtík Jiří, dej mu Pánbůh nebe, musel horšímu zvykat, a já s ním, ale u nás bylo to jinaké a s Kristlou je to také jiné. Jiří dostal dovolení k ženění, vzali jsme se a žili jsme spokojeně. Zde to ale být nemůže; a není se čemu divit, že Míla s nechutí jde, když si ti dva pomyslí, čtrnácte let na sebe čekat! No, snad se přece podaří, že tomu ujde,“ dodala stařenka, a celá tvář se jí pojednou vyjasnila, neboť zahlídla zdaleka přicházet děti. Ty opět, spatřivše babičku, pustily se do běhu. — „No Mančo, nemáš hlad?“ ptal se pan otec, když ho byla dcerka pozdravila. — „Baže mám, tatínku, a všecy máme hlad, vždyť jsme neobědvaly,“ odpověděla. — „A ten krajíc chleba, křížaly, buchty, to byla rosa?“ mžikl pan otec, zatoče pikslu. — „Copak, tatínku, to není žádný oběd,“ usmálo se děvče. — „A taký kus cesty klusat a tolik se učit, není-li pravda, děti, to se dostane hlad?“ zasmála se babička, a kladouc si vřetánko pod paží, dodala: „Půjdemte tedy, abych si vás zachovala a hladem jste mi neumřeli.“ Dali si dobrou noc. Mančinka povídala ještě Barunce, že bude zase ráno čekat na můstku, pak pospíchala za matkou do mlýna, Barunka chytila se babičky za ruku. „Povídejte mi tedy, jak se vám vedlo, čemu jste se ve škole učili a jak

jste se chovali?“ ptala se babička po cestě. — „Hečte babičko, já jsem bankaufser,“ vyjel rychle Jan, před babičkou poskakuje. — „Prosím tě, hochu, co je to?“ ptala se babička. — „Víte babičko, kdo sedí na kraji ve škamně, ten dává na ostatní pozor, co vedle něho sedí, a který se nepořádně chová, toho si zapíše,“ vysvětlovala Barunka. — „Mně se zdá, že tomu u nás říkají dohlížitel, ale to musel dávat pozor vždy jen ten nejhodnější a nejpilnější hoch z celé lavice, a pan učitel ho neudělal hned dohlížitelem.“ — „Však nám to Kopřivovic Toník vyčítal, když jsme šli ze školy, že prý kdybychom nebyli Proškovice, že by s námi pan učitel tolik nenadělal,“ žalovala Barunka. — „To si nemyslete,“ pravila babička, „pan učitel nebude s vámi dělat výminky; když toho zasloužíte, potrestá vás jako Toníka; on to proto dělá, abyste si té pocty vážili, rádi do školy chodili a hleděli vždy hodnými být. A co jste se učili?“ — „Diktando,“ odpověděla Barunka i chlapci. — „Co je to vlastně?“ — „Pan učitel nám předříkává z knihy, my píšeme a pak to musíme překládat z německého do českého, z českého do německého.“ — „A což rozumějí ty děti německy?“ ptala se babička, majíc při všem svoje zvláštní mínění a vše ráda dopodrobna vyzvídajíc jako paní kněžna. „I babičko, žádný neumí německy, jen my trochu, protože jsme se doma již učili a tatínek na nás německy mluví; ale to nic neškodí, třebaš tomu nerozuměli, jen když přinesou úlohy dobře,“ vykládala Barunka. — „No ale jakpak je udělají, když neumějí na ně německy ani koukat?“ — „Však oni jsou dost trestáni, že je nedělají dobře; pan učitel jim buď udělá čárky do černé knihy, nebo musí stát na místě hanby, a někdy dostanou také fláky na ruce. Dnes měla také stát u černé tabule, co vedle mne sedí, rychtářovic Anna, ona nikdy diktando německé neumí. Ona si mi v poledne stěžovala, když jsme před školou seděly, že neumí

úlohu udělat. Ani strachem nejedla. Já jsem jí to tedy napsala a dostala jsem od ní dvě homolky za to.“ — „Tos ale neměla brát,“ řekla babička. — „Vždyť já jsem je nechtěla vzít, ale ona povídala, že má ještě dvě; byla tolik ráda, že jsem jí úlohy napsala, a slíbila, že mi přinese každý den něco, jen abych jí s tou němčinou pomohla. Proč bych jí to neudělala, vidíte?“ — „Pomoci jí můžeš, ale ne dělat, sice se to nenaučí.“ — „I copak z toho, to nemusí umět, to se učíme jen tak, že pan učitel chce.“ — „Protože pan učitel chce, aby z vás něco bylo, a čím více umíte, tím snáze ve světě projdete. A německá řeč je přece jen potřebná; vidíte, ani nemohu s vaším otcem si pohovořit.“ — „Ale tatínek vám přece všechno rozumí a vy tatínkovi, a nemluvíte německy. Ale ve Žličci mluví se jen česky, tedy nemusí Anina umět německy; povídala, když bude chtít umět, že může jít do Němec. Pan učitel ale jinak nedá. A holečku, babičko, on se žádný rád neučí německé diktando, je těžké; kdyby české bylo, oh je, to by šlo jako otčenáš.“ — „Inu, když vy z toho ještě nemáte rozum, ale máte poslechnout a všemu se rádi učit. Jestlipak chlapci poslouchali?“ — „I ano, jenže Jeník začal, když pan učitel ze sednice odešel, s chlapci dovádět, až skákali po lavicích. Já jsem mu ale řekla...“ — „Tys mi řekla, ty, já jsem sám přestal, protože jsem slyšel pana učitele!“ — „To se dovídám hezkých věcí, máš dohlížet na jiné, a sám tropíš; jak to?“ řekla babička. — „I babičko,“ ozval se Vilém, který byl posud tichý, ukazuje Adelce velký kus sladkého dřeva a knížtičku pozlátka, co vyměnil ve škole od jakéhos hochy za krejcar, „i babičko, to jsou rozpustilí ti kluci ve škole až hrůza. Kdybyste viděla, oni skáčou po škamnech a perou se a dohlížitelové také s nimi.“ — „I pro pána krále, co tomu říká pan učitel?“ — „To když pan učitel odejde ze školy ven. Když má přijít, to honem skákají na svá místa, dají ruce na

škamnu a je ticho.“ — „Nezbedové!“ pravila babička. — „A holky si zase hrajou s pannami ve škole, však já jsem to dobře viděl,“ žaloval Jan. — „Jste vy to kvítkové z ráráškovy zahrady, aby měl učitel s vámi svatou trpělivost,“ pravila babička. Děti jí povídaly ještě mnoho o škole, a jak se jim po cestě dařilo; byla to první jejich cesta a nemálo se na svoji samostatnost pyšnily, jak by z Paříže se byly vrátily. „A kde máš homolky, snědli jste je?“ ptala se ještě babička, zkoumajíc, co vše děti jedly, neboť o jejich zdraví starost měla. — „Jednu jsme snědli, druhou jsem si chtěla nechat domů, ale když jsem u tabule psala, vyšantročil mi ji Kopřiva z mošinky. On sedí za mnou. Kdybych mu byla co řekla, byl by mně, až bychom šli ze školy, nabuchoval, ten je pěknej.“ Babička nedala dětem za pravdu, ale v duši si myslila: Vždyť jsme my nebyly lepší. Děti dobře věděly, že je babička shovívavější než matka, ona k mnohému dětskému šelmovství, co chlapci provedli, oko zamhouřila, nebránila, když si někdy Barunka zaskotačila, proto se jí také se vším svěříly spíše než matce, která dle své přísné povahy vše přísněji brala.

XIV

Bylo to za několik dní po prvním máji; byl čtvrtek, děti neměly školu a pomáhaly babičce v zahrádce zalívat květiny a víno, které se již po zdi zelenalo. Šly si také zalít svoje stromky; ony měly ten čtvrtek vůbec mnoho práce, neboť tři dni neprohlížela Barunka svoje panny, chlapci nemohli prohnat koníky, vozy, flinty a míče ležely v koutku. V holubníku také nebyli, a králíky krmila Adelka. Ve čtvrtek muselo se vše vynahradit. Babička hotova jsouc se zalíváním, nechala děti hrát, sedla na drnové sedátko pod modrý bez a pustila se do přádlá,